

**РИСИ ПОСТМОДЕРНУ В БАЛЕТІ "ЛУСКУНЧИК"
(П. ЧАЙКОВСЬКИЙ – Р. ПОКЛІТАРУ)**

Мета роботи – дослідити прояв постмодерністських тенденцій в українському сучасному балетному театрі на прикладі балету "Лускунчик" (П. Чайковський – Р. Поклітару). Аналізуючи балетний спектакль, автор статті ставить перед собою ціль простежити трансформацію оригінального балету та виявити провідні тенденції у інтерпретаційних процесах, які допомагають реалізувати ідею балетмейстера-інтерпретатора. **Методологія** дослідження базується на поєднанні декількох дослідницьких методів. Структурно-функціональний метод дає змогу розглянути балетний спектакль у єдності його структурних елементів, які виконують різні функції. Філософсько-культурологічний підхід застосовується для виявлення специфіки реалізації постмодерністських філософських ідей у сучасному балетному театрі. Порівняльно-історичний метод слугує засобом дослідження трансформації оригінального балету в процесі інтерпретації у порівнянні з оригіналом. **Наукова новизна.** Вперше на прикладі балету "Лускунчик" (П. Чайковський – Р. Поклітару) зроблено спробу виявити характер впливу ідей постмодернізму на український сучасний балетний театр з акцентуванням на аналізі ознак інтерпретаційних процесів у творчості Р. Поклітару. **Висновки.** У процесі інтерпретації класичного балету балетмейстер-постановник створює свою реальність, в якій класична основа змінюється відповідно до сучасного соціального та художнього концепту, знаходить нові сенси твору, які визначаються світоглядом постановника. Український постмодерністський балетний театр спирається на досвід європейського мистецтва, але розвивається власним шляхом, створюючи оригінальні балетні вистави в естетиці постмодерну.

Ключові слова: постмодерністський балетний театр, інтерпретація, Р. Поклітару, "Лускунчик".

Коростелева Мария Дмитриевна, старший преподаватель Киевского университета им. Бориса Гринченко

Черты постмодерна в балете "Щелкунчик" (П. Чайковский – Р. Поклитару)

Цель работы – Исследование проявлений постмодернистских тенденций в украинском современном балетном театре на примере балета "Щелкунчик" (П. Чайковский – Р. Поклитару). Анализируя балетный спектакль, автор статьи ставит перед собой цель проследить трансформацию оригинального балета и выявить основные тенденции в интерпретационных процессах, которые помогают реализовать идею балетмейстера-интерпретатора. **Методология** исследования базируется на сочетании нескольких исследовательских методов. Структурно-функциональный метод позволяет рассмотреть балетный спектакль в единстве его структурных элементов, которые выполняют различные функции. Философско-культурологический подход применяется для выявления специфики реализации постмодернистских философских идей в современном балетном театре. Сравнительно-исторический метод служит для исследования трансформации оригинального балета в процессе интерпретации по сравнению с оригиналом. **Научная новизна.** Впервые на примере балета "Щелкунчик" (П. Чайковский – Р. Поклитару) делается попытка определить характер влияния идей постмодернизма на украинский современный балетный театр. Особое внимание автор статьи уделяет анализу черт интерпретационных процессов в творчестве Р. Поклитару. **Выводы.** В процессе интерпретации классического балета балетмейстер-постановщик создает свою реальность, в которой авторский текст меняется в соответствии с современным социальным и художественным концептом, находит новые смыслы произведения, которые определяются мировоззрением постановщика. Украинский постмодернистский балетный театр, опираясь на опыт европейского искусства, развивается собственным путем, создавая оригинальные балетные спектакли в эстетике постмодерна.

Ключевые слова: постмодернистский балетный театр, интерпретация, текст, Р. Поклитару, "Щелкунчик".

Korostelova Mariia, senior lecturer of dance department, Institute of Arts of Kyiv Boris Grinchenko University
Postmodern features in "The Nutcracker" ballet by P. Tchaikovsky – R. Poklitaru

The purpose of the article is to investigate the manifestation of postmodern trends in contemporary Ukrainian ballet theater through the example of the ballet "The Nutcracker" by P. Tchaikovsky – R. Poklitaru. Analyzing the ballet performances, the author sets objective to trace the transformation of the original ballet and to identify the main trends in interpretative processes, that help to realize the idea of choreographer-interpreter. The research **methodology** is based on a combination of several research methods. Structural and functional method allows to see a ballet in the unity of its structural elements, which perform different functions. Philosophical and cultural approach is used to identify the specifics of the implementation of post-modern philosophical ideas in a modern ballet theater. Comparative-historical method is used to study the transformation of the original ballet in the process of interpretation compared to the original. **Scientific novelty.** For the first time, through the example of the ballet "The Nutcracker" by P. Tchaikovsky – R. Poklitaru, there was made an attempt to determine the nature of the influence of the ideas of postmodernism in Ukrainian contemporary ballet. The author pays special attention to the analysis of peculiarities of interpretative processes in the works of R. Poklitaru. **Conclusions.** In the process of interpretation of a classical ballet choreographer creates his own reality, in which the author's text is changed in accordance with the contemporary social and artistic concept and finds new meanings of the work, which are determined by his world outlook. Ukrainian postmodern ballet based on the experience of European art, is developing its own way, creating original postmodern ballet performances.

Keywords: postmodern ballet theatre, interpretation, text, R. Poklitaru, "The Nutcracker".

Актуальність роботи зумовлена необхідністю дослідження можливостей українського сучасного балетного театру в інтерпретації балетів класичної спадщини в естетиці постмодерну як частини загальносвітової тенденції. До багатоактних класичних балетів, що дедалі частіше привертають увагу балетмейстерів-постмодерністів, належать балети П.І. Чайковського, зокрема "Лускунчик", найяскравішу версію якого в Україні створив Р. Поклітару. На прикладі цього балету важливим є розкриття питань щодо меж інтерпретації в плюралістичній реальності симулякрів і іронії сучасного театру, де інтерпретатор не тільки представляє нове прочитання, а фактично переписує авторський текст. Метою даної роботи є дослідження проблем постановочної інтерпретації в українському постмодерністському балетному театрі на прикладі балету "Лускунчик" (П. Чайковський – Р. Поклітару).

На сьогоднішній день не існує наукових досліджень, що розглядають проблеми сучасних інтерпретацій "Лускунчика" П. Чайковського на прикладі версії Р. Поклітару. Етапи становлення та вияв рис постмодерну в мистецтві детально розглянуті у працях Б. Гройса [4], Ж. Рансьєра [9], Т. Афанасьєвої [1], та в даних дослідженнях автори не розглядають особливості постмодерну у контексті балетного театру. Стосовно творчості Р. Поклітару, існує мало наукових досліджень, але варто звернути увагу на книгу О. Узун "Раду Поклітару. Вільний танець" де зібрано біографічні дані балетмейстера, детальний аналіз балетів, драматургії, декорацій, героїв [10]. Матеріал даної статті розглядає балетний театр епохи постмодерну крізь філософську призму, аналізує витоки та причини появи нових тенденцій у інтерпретаційних процесах на прикладі балету "Лускунчик" Р. Поклітару.

Однією з основних цінностей постмодернізму вважається нічим не обмежена свобода самовираження художника, яка базується на принципі "все дозволено" [6]. Основоположними принципами постмодернізму в мистецтві стають переважно використання вже готових форм, запозичення художнього матеріалу, умовність понять прекрасного і потворного тощо. З кінця ХХ століття балетний театр звертається до класичних творів та трактує їх як абсолютно новий текст. Інтерпретатори видозмінюють запозичений матеріал, вилучають із природного контексту, і поміщають в нову, невласливу йому сферу. Повторити той набір сенсів, який був вкладений в авторський текст неможливо, в кожному новому культурному контексті текст відтворюється інакше, життя постійно змінюється, і це щоразу позначається на змістовному малюнку твору. "Культурна інновація сьогодні здійснюється як пристосування культурної традиції до нових життєвих обставин, нових технологій презентацій та дистрибуцій, або новим стереотипам сприйняття", – характеризує сучасність Б. Гройс [4].

Балет П.І. Чайковського "Лускунчик" завоював всесвітню популярність, з часом з'явилася велика кількість редакцій та інтерпретацій балету. В кожній новій постановці балетмейстери прагнуть відобразити власне, індивідуальне сприйняття і музики П.І. Чайковського, і сюжету Е. Т. А. Гофмана, актуалізувати його відповідно до часу, глядацької аудиторії. Постмодерністський балетний театр розглядає класичний балет-першоджерело лише як текст серед інших текстів, відстань між класикою і сучасністю стирається, інтерпретатор отримує повну свободу в трактуванні першоджерела.

Виникнення постмодерністського балетного театру на Україні пов'язано з ім'ям Раду Поклітару – одного з провідних хореографів сучасності, та створенням ним у 2006 році театру "Київ модерн-балету". Раду Поклітару відомий як постановник найбільш сміливих прочитань всесвітньо відомих класичних творів, оновленням форми і лексики сучасного танцю. У творчих експериментах Р. Поклітару відчувається інтерференція західноєвропейського танцювального мистецтва, передусім, вплив творчості М. Ека, хоча сам Р. Поклітару вважає, що "рівняння в мистецтві – не дуже хороший стимул для творчості. Не дуже добре ходити строем, кожен йде своєю дорогою" [5].

Балет "Лускунчик" П.І. Чайковського по версії Р. Поклітару демонструє розрив з класичною постановочною традицією, це стосується лібрето, сценографії, хореографії, трактування образів, але змістовний малюнок вихідного тексту змінюється не настільки сильно, щоб остаточно втратити зв'язок в класичним балетом. Балет-фантазмагорія "Лускунчик" для дорослих – так визначає жанр сам постановник, прем'єра якого відбулася 30 грудня 2007 року, складається в двох актів, на відміну 4 актів у класичному балеті, автором лібрето став сам постановник. У балеті бере участь майже вся трупа "Київ модерн-балету", налічує 19 танцівників.

У версії "Лускунчика" П.І. Чайковського – Р. Поклітару можна прослідкувати риси, притаманні низці постмодерністських інтерпретацій класичних балетів кінця ХХ – початку ХХІ століття, а саме:

- 1) створення нових форм, видів і жанрів;
- 2) відродження традицій художньої класики, діалог з нею, включення елементів великих стилів минулого в нові форми мистецтва;
- 3) іронічна інтонація, змішання раціонального, серйозного, піднесеного – з ірраціональним, ігровим, жартівливим;
- 4) орієнтація мистецтва одночасно і на масу, і на еліту.
- 5) стильової плюралізм [1].

Для всіх постмодерністських інтерпретацій "Лускунчика" П.І. Чайковського спільне те, що в них кардинально змінюється ідея, сюжет, навіть змінюються жанрові ознаки балету. Разом з тим, постановники-інтерпретатори зберігають певну семантичну основу та музичну партитуру "Лускунчика" П.І. Чайковського, які присутні у будь-якій інтерпретації. У незмінності цих найважливіших компонентів балетного спектаклю відчувається зв'язок з традицією, завдяки чому можливо розглядати постмодерністські інтерпретації саме як варіант "Лускунчика" П.І. Чайковського М. Петіпа [7].

Е.Т.А. Гофман написав казку не тільки для дітей, але і для старшого покоління, казкові ситуації написані з чіткою логікою, битва Лускунчика і мишачого короля описана як одна з баталій Наполеонівських воєн, очікування дива, радості від подарунків на Різдво, таємничість і чудеса, все це оживає у читача перед очима. Казку Гофмана "Лускунчик і Мишачий король" Поклітару прочитує під незвичайним кутом зору. Святкова різдвяна історія у постановці Р. Поклітару перетворюється на психологічне "фентезі", психоаналіз. Р.Поклітару про казку Е.Т.А Гофмана говорить: "Втрата знання про те, як бути дитиною – одна з найголовніших втрат нашого життя. Але, перечитавши казку Гофмана "Лускунчик і Мишачий король", я був вражений наскільки точно, пронизливо, а часом і безжально великий романтик аналізує рухи дитячої душі" [10, 122].

Лібрето, що було початково написане М. Петіпа, який, в свою чергу, надихнувся адаптацією Олександра Дюма, зазнало нових змін. У версії Р. Поклітару сюжет "Лускунчика" отримав психологічне забарвлення, це казка про метаморфози маленької Марі, історія дорослішання, перше кохання, перехід від отроцтва до юності, і фінал зовсім не "хепі-енд". У спектаклі, як і у музиці П.І. Чайковського, поєднуються одночасно життєствердження і трагедія, які взаємопов'язані початково, а часом взаємозамінні. Головна героїня – Марі- жебрачка, яка просить у багато одягнених перехожих милостиню на вулиці взимку. Не дочекавшись допомоги від людей, дівчинка засинає під стіною будинку на лютому морозі. Там її знаходять миші, одна з них дбайливо накриває дівчину накидкою, а потім дія переноситься в будинок багатих панів Штальбаум, де Марі нібито донька панів. Всі гості дарують дівчинці подарунки, а Дроссельмейер підносить незвичайну ляльку Лускунчика. Лускунчик протягом вистави проходить еволюцію, від великої ляльки, стиль танцю якої схожий на популярний в 60-70 роках 20 ст. танець робота, до прекрасного принца-Лускунчика. Між двома молодими людьми, Марі і Лускунчиком, на сцені розгортається любов. Миші всюди супроводжують молоду пару і навіть влаштовують їм весілля. Герої постмодерну – продукти життєвих криз [9]. Балет Р. Поклітару має трагічний компонент, який не прочитувався попередніми постановниками. Остання мізансцена: Марі знову в костюмі жебрачки, замерзла від холоду, а все, що було на сцені, – лише її сон, мрії, галюцинації. Кульмінація спектаклю – адажіо з балету "Лускунчик" – Марі йде під вінець в оточенні почту з мишей, під руку з принцем, і наступна сцена, Марі йде під вінець в оточенні почту з учасників різдвяного балу, в білій вуалі, під руку з однооким старим Дроссельмейером. У спектаклі Р. Поклітару послідовність балетних номерів зберігається, балет піддається лише купюрам, змінюються акценти, завдяки яким спектакль сприймається глибше і сучасніше [10, 122].

Однією зі стратегій інтерпретації у постмодернізмі є стирання кордонів між дійсністю і сном, мріями, Р. Поклітару охарактеризував свою версію "Лускунчика" як казку, в якій все виявляється на ділі не тим, чим здається на перший погляд. Сни Марі не такі вже й прості, в них маса протиріч, палких прагнень. Миші перетворюються на інших персонажів казки: подружжя Штальбаум стають мишачими Королем та Королевою, танець сніжинок виконують також кумедні миші, всі герої переродилися на мишей, закамурфльованих в казкові наряди, і Лускунчик переіграв мишей лише в зовнішньому світі. Змішання сновидінь і реальності, кумедного і страшного, життєстверджуючого і трагічного – опозиційність компонентів зрівнюється у правах, важливою стає не сама опозиція, але можливість її існування [3].

Інтерпретація художнього тексту стосується двох аспектів: сприйняти, зрозуміти самому та об'ясувати своє розуміння іншим. Інтерпретація призводить до перетворення балету з "музейного" твору мистецтва на акт, який дає можливість глядачеві виконати роботу по визначенню власної позиції до подій і доданню власного сенсу [2]. Для того, щоб сприймати класичне мистецтво необхідно бути підготовленим глядачем, постмодернізм "спрощує" твори мистецтва, робить їх доступнішими для сприйняття сучасним глядачем. Візуальний ряд балету не ідентичний першоджерелу, особливо, методам його постановки. В хореографії балету-інтерпретації присутній стильовий плюралізм. Р. Поклітару уникає танцю на пуантах, але вільно застосовує класичні па і танець модерн, акробатичні підтримки [5].

Р. Поклітару вважає, що в основі його спектаклів "... лежить класика все одно. Все побудовано за системою класичного танцю, плюс дивні позиції рук, емоційність, засоби виразності, можна кричати, можна плакати, якщо треба" [10, 36]. "Лускунчик" Р. Поклітару відрізняється від класичної балетної школи і від її досконалої хореографії, але це значно розширює лексичні й образні можливості спектаклю, за словами самого постановника "сучасний танець набагато сильніше, ніж класика і красиві рюши, працює саме в емоційному плані" [5].

Однією з відмінних рис спектаклів Р. Поклітару є присутність персонажу творця, маніпулятора, темної або страшної сили, яка спрямовує героїв і хід сюжету. Такими є Ротбарт у "Лебединому озері", Мікаела в "Кармен.ТВ". У "Лускунчику" таким персонажем є Дроссельмейер, ключовий і загадковий персонаж не тільки балету, а і казки Гофмана, який поєднує в собі сили добра і зла. З появою Дроссельмейера на сцені спектакль набуває механістично-лялькового ефекту", гіпноз Дроссельмейера управляє героями, і навіть Лускунчик – точна його копія, тільки юна. Дроссельмейер протягом вистави не танцює, він – містична фігура, страшна і прекрасна одночасно [10, 123].

На думку Р. Поклітару, казка Гофмана дозволяє глибше заглянути в очі дитинству. "Лускунчик" Р. Поклітару вийшов більш складним, по-філософськи глибшим, ніж класичний балет. Марі у Р. Поклітару "...це не тільки чиста і незаймана дівчина з класичних постановок балету Чайковського, але і така собі німфетка Володимира Набокова, яка відчуває владу спокуси і її всемогутній потяг. Не випадково фантазмагорія балету має цютливу ремарку "для дорослих". Художник по костюмах Ганна Іпатєєва передала вік і характер героїв. Світла спідниця Марі на початку балету є єдиним світлим об-

разом всього спектаклю. Марі, зовсім дитина, виконує свою партію в звичайних чешках, короткій спідниці, яка оголює худенькі коліна, втілення незайманості, дитинства [10, 121].

Пластична виразність безперервного ланцюга мізансцен, просторове рішення кожної мізансцени, новорічна символіка, розкішні костюми, дозволяють сприймати спектакль як цілісний самостійний балет. У спектаклі особливу атмосферу створюють гігантські полотна в стилі модерн на заднику сцени, на яких дивні пейзажі, старовинні ліхтарі, архітектурні склепіння ніби ілюструють твори Гофмана. Світлова гама вистави, що була створена художником по світлу у виставі Оленою Антохіною, темно помаранчева, яка переходить в самі кульмінаційні моменти майже в коричневу.

Балету Р. Поклітару притаманні гумор, іронічність, але кризь іронію і розважальність проступає іноді агресивність, яка заздалегідь готує глядача до трагічного фіналу. Танцювальна сюїта ляльок Дроссельмейєра є однією з яскравих сцен балету: у руському танці, іронічній цитаті з "Лебединого озера", балетний Принц вбиває Одетту-Лебедя з арбалета, в іспанському танці Хозе заколює Кармен, східному – покірні дружини шейха власноруч душать свого володаря. І логічним завершенням сцени є канкан, на який миші перетворили високий танець.

Постмодерністський балетний театр розірвав традиційні взаємовідносини глядача із класичним пишним видовищем, позбавленим сучасних сенсів. Відкриття можливості розширення і поглиблення такої важливої категорії у театрі, як актуальність, сучасність текстів, допомогло сцені подолати лінійне мислення як постановників, виконавців, так і глядачів, виробити сучасну мову виразних засобів і, можливо, заявити про народження нового постбалетного театру. Р. Поклітару вважає, що "...сучасний танець в наші дні знаходиться на етапі завоювання все нових і нових людей, нових і нових сердець, і це стосується не тільки України, Росії, Грузії, але і Заходу". Відповідальність і обов'язок глядача розмірковувати самостійно, складати свій спектакль з фрагментів театрального видовища. Глядачі не є просто відстороненими спостерігачами дій, що відбуваються на сцені, але виступають також у ролі інтерпретаторів. У своїй статті "Емансипований глядач" Рансьєр не коментує поділ театру на класичний і сучасний, але припускає, що постдраматичний театр дає більше можливостей для формування індивідуальної глядацької історії [9].

Наукова новизна. Вперше на прикладі балету "Лускунчик" (П. Чайковський – Р. Поклітару) зроблено спробу виявити характер впливу ідей постмодернізму на український сучасний балетний театр з акцентуванням на аналізі ознак інтерпретаційних процесів у творчості Р. Поклітару.

Висновки. У сучасній культурній ситуації відбувається переломний момент, коли класичне балетне мистецтво залишається актуальним, а "постбалетний" театр поступово формує та виховує власну глядацьку аудиторію. Аналіз проявів постмодерністських тенденцій в українському балетному театрі доводить думку про похідність вітчизняного постмодернізму, який у своєму розвитку спирається на досвід європейського мистецтва, але створює свій варіант постмодерністського концепту. Включаючись у процес інтерпретації, постановник приступає до створення нових тем, що визначаються його світоглядом, культурою і рамками історичного часу, в якому він існує, тому інтерпретація направлена на самого інтерпретатора, який осягає суть класичного твору мистецтва, що говорить про минулий час на мові свого покоління. Балети-інтерпретації свідчать, що оновлений зміст, який відображує принципи мислення і світорозуміння сьогоdnішньої людини, мова, на якій розмовляє сучасний глядач, дають імпульс до подальшого розвитку балетного театру. Незважаючи на відносну молодість, український постмодерністський балетний театр створив зразки вистав, які мають творчий потенціал, відповідають загальносвітовим тенденціям у мистецтві і вже міцно вписалися в постмодерністський контекст.

Література

1. Афанасьєва Т. Ю. К вопросу о постмодерне и стилевых стратегиях современного искусства (постмодерн в театре, кино, литературе, живописи) [Електронний ресурс] / Татьяна Юрьевна Афанасьєва. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology-311/the-logic-of-ethics-and-aesthetics-311/7579-on-the-postmodern>.
2. Батракова С. Проблема интерпретации вчера и сегодня / Батракова С. // В сб.: Западное искусство. XX век: проблемы интерпретации. – М.: КомКнига, 2007. – 288с.
3. Гирцанов А. А. Постмодернизм – Энциклопедия / А. А. Гирцанов, М. А. Можейко. – Минск : Интерпресссервис Книжный Дом, 2001. – 1040 с.
4. Гройс Б. Инновационная культура [Електронний ресурс] / Б. Гройс. – Режим доступу: https://sociology.mephi.ru/docs/innovatika/html/innovacionnaya_kultura.html.
5. Иванова Е. Раду Поклітару: Классический балет продается намного лучше, чем современный танец [Електронний ресурс] / Елена Иванова // Status Quo. – 2016. – Режим доступу: http://www.sq.com.ua/rus/news/obschestvo/16.01.2016/radu_poklitaru_klassicheskij_balet_prodaetsya_namnogo_luchshe_chem_sovremennyy_tanec/.
6. Печенкина О. А. Этика симулякров Жана Бодрийера (анализ постмодернистской рецепции этического) / О. А. Печенкина. – Тула: Тульский полиграфист, 2011. – 204 с.
7. Проблема авторства и интерпретации художественного текста в постмодернизме [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studbooks.net/642457/filosofiya/strategii_metody_interpretatsii.
8. Раду Поклітару о репетициях: "Есть счастливые хореографы. Я – из несчастных" [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.theinsider.ua/rus/art/baletmeister-radu-poklitaru-menya-voobshche-ne-tyanet-na-stseny/>.
9. Рансьєр Ж. Эмансипированный зритель / Жак Рансьєр. – Лондон : Verso, 2009. – 134 с.
10. Узун Е. Раду Поклітару. Свободный танец / Елена Узун. – 2012. – 157 с.

References

1. Afanasieva T. Regarding the question of postmodern and stylistic strategies of modern art (in postmodern theater, Movies, literature, painting). Scientific world. Retrived from <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology-311/the-logic-of-ethics-and-aesthetics-311/7579-on-the-postmodern-and-style-strategies-for-contemporary-art-postmodern-theatre-film-writers-painting>. [in Russian].
2. Batrakova S. (2007). The problem of interpretation yesterday and today. Zapadnoye iskusstvo XX vek. Moscow: Kom kniga. [in Russian].
3. Girtsanov A. (2001). Postmodernism – encyclopaedia. Minsk: Interpresservis. [in Russian].
4. Groys B. Innovative culture. Retrieved from https://sociology.mephi.ru/docs/innovatika/html/innovacionnaya_kultura.html. [in Russian].
5. Ivanova E. (2016). Radu Poklitaru: Classical ballet is sold much better than modern dance. Retrived from http://www.sq.com.ua/rus/news/obschestvo/16.01.2016/radu_poklitaru_klassicheskij_balet_prodaetsya_namnogo_luchs_he_chem_sovremennyj_tanec/. [in Russian].
6. Pechenkina O. (2011). The ethics of Jean Baudrillard's simulacra (analysis of postmodern ethical reception). Tula: Tul'skiy poligrafist.
7. The problem of authorship and interpretation of artistic text in postmodernism. (2014). Retrived from http://studbooks.net/642457/filosofiya/strategii_metody_interpretatsii. [in Russian].
8. Radu Poklitaru about the rehearsals: "There are happy choreographers: I am from the unhappy". (2013). The insider. Retrieved from <http://www.theinsider.ua/rus/art/baletmeister-radu-poklitaru-menya-voobshche-ne-tyanet-na-tsenu/>. [in Russian].
9. Ransyer Zh. (2009). Emancipated viewer. London: Verso. [in Russian].
10. Uzun E. (2012). Radu Poklitaru. Free dance. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 10.03.2017 р.

УДК 721:74

Кулик Андрій Віталійович
старший викладач кафедри
дизайну середовища Київського національного
університету культури і мистецтв

**КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ
ВБУДОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ ОБСЛУГОВУВАННЯ**

Мета – проаналізувати прототипи вбудованих підприємств обслуговування з акцентуацією уваги на чинниках їх виникнення, поступової композиційної трансформації та важливості для суспільного побутування. **Методологія дослідження.** Для реалізації мети дослідження, зокрема з'ясування умов, які передували сучасним рішенням вбудованих підприємств у хронологічній послідовності, використовувався культурно-історичний підхід. Також автор послуговувався методологією мистецтвознавчого підходу, який дав змогу виявити характерні особливості, які почасти визначили дизайн сучасних вбудованих підприємств обслуговування. **Наукова новизна.** Комплексно проаналізовано різноманітні чинники та умови, які впливали на організацію архітектурного середовища підприємств обслуговування, розташованих на перших поверхах житлових будинків. Вивчення історії таких підприємств дає змогу виявити основні передумови, які впливають на розвиток підприємств обслуговування та передбачити спрямування їхнього розвитку надалі. **Висновки.** Причинами виникнення та трансформації підприємств обслуговування, розташованих на перших поверхах житлових будинків, є активний розвиток торгівлі, збільшення міст та чисельності їх населення, що, у свою чергу, призвело до розширення соціально-побутових потреб та зручного розташування підприємств обслуговування поблизу місць проживання.

Ключові слова: місто, торгівля, будівля, вбудовані підприємства обслуговування, майстерня.

Кулик Андрей Витальевич, старший преподаватель кафедры дизайна среды Киевского национального университета культуры и искусств

Культурно-исторические условия развития встроенных предприятий обслуживания

Цель – проанализировать прототипы встроенных предприятий обслуживания с акцентуацией внимания на факторах их возникновения, постепенной композиционной трансформации и важности для общественного проживания. **Методология исследования.** Для реализации цели исследования, в частности, выяснения условий, которые предшествовали современным решениям встроенных предприятий в хронологической последовательности, использовался культурно-исторический подход. Также автор пользовался методологией искусствоведческого подхода, который позволил выявить характерные особенности, которые отчасти определили дизайн современных встроенных предприятий обслуживания. **Научная новизна.** Комплексно проанализированы различные факторы, которые влияли на организацию архитектурной среды предприятий обслуживания, расположенных на первых этажах жилых домов. Изучение истории таких предприятий позволяет выявить основные факторы, влияющие на развитие предприятий обслуживания и предусмотреть направление их развития в дальнейшем. **Выводы.** Причинами возникновения и трансформации предприятий обслуживания, расположенных на первых этажах жилых домов, является активное развитие торговли, увеличение городов и численности их населения, что, в свою очередь, привело к расширению социально-бытовых потребностей и удобного расположения предприятий обслуживания вблизи мест проживания.

Ключевые слова: город, торговля, здание, встроенные предприятия обслуживания, мастерские.